

Salainen.

Jäljennös.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 919.

Washington, 23.3.39.

Herra Ulkoasiainministeri,

Kuten sähkösanomassa olen ilmoittanut jätin eilen valtakirjani presidentti Rooseveltille, jolloin täkäläisen tavan mukaan kummaltakin puolen puheita eli, kuten niitä täällä kutsutaan, huomautuksia vaihdettiin. Presidentti oli ilmoittanut vastaanottotilaisuuden yhteydessä haluavansa keskustella minun kanssani, ennen kuin hän jonkun päivän perästä lähtee useamman viikon lomalle, miksi vastaanotto olisi järjestettävä vapaamuotoiseksi. Minulle tämä tilaisuus keskusteluun oli tietysti varsin mieluinen. Presidentti otti minut vastaan työhuoneessaan, eikä ollut ketään läsnä paitsi aivan vastaanoton alussa ja juuri sen lopussa. Keskustelu kesti lähes kolme neljänestä. Puheeni ja Presidentin varsin ystävällinen vastaus oheenliitetään jäljennöksinä.

Presidentti alotti keskustelun sanomalla tahtoneensa järjestää vastaanoton täten, jotta saisimme tilaisuuden vapaamuotoiseen keskusteluun. Presidentti lausui tahtovansa kertoa helmikuun alussa tapahtuneesta salaisesta kokouksesta senaatin sotilasasiavaliokunnassa, josta oli jul-

Herra Ulkoasiainministeri Eljas Erkko,
Helsinki.

kisuudessa väitetty hänen sanoneen, että Yhdysvaltain raja olisi Rheinillä tahi Ranskan rajalla. "En semmoista sanonut, mutta sen sijaan olin esittänyt lähtökohdaksi Suomen - mistä olen tahtonut Teille kertoa" - sanoi Presidentti. Hän kertoi mainitussa tilaisuudessa lausuneensa suunnilleen seuraavaa. Yhdysvaltain turva ei ole yksinomaan sen armeijassa, laivastossa ja teollisuudessa. Se on myöskin siinä, että on olemassa itsenäisiä vapaita valtiolta Euroopassa, jotka voivat diktaattorivaltojen laajentamisen estää. Jos ottaa kauimpana sijaitsevan Suomen, on ehdottomasti myös Yhdysvaltain turvallisuuden ja maailman rauhan kannalta tärkeätä, että tällöinen maa pysyy itsenäisenä ja vapaana valtiona poliittisessa taloudellise[s]a ja yhteiskunnallisessa suhteessa. Presidentti ajatteli ilmeisesti puhuessaan diktaattoreista tällöin lähinnä akselivaltoja, mutta kun keskustelun kuluessa olimme tulleet puhuneeksi Venäjästä, tähdensi Presidentti lausuntoaan sanomalla, että tämä riippumattomuus on yhtä tärkeä kaikkiin suuntiin. Presidentti sanoi edelleen esittäneensä valiokunnalle, että sama koski muita Pohjoismaita sekä Baltian maita. Hän oli edelleen korostanut, että taas ne maat, joilla on yhteiset rajat Saksan kanssa, ovat erikoisasemassa, - kuten, sanoi hän, myöhemmät tapahtumat Tsekkoslovakiassa ovat osoittaneet. Saksan strateginen asema kun niiden kautta oli oleellisesti muuttunut ja saksalainen rintama tunkeutunut eteenpäin.

Päätelmä Presidentin esityksestä oli, että Yhdysvallat

eivät voi olla välinpitämättömiä Euroopan tapahtumiin. Hän lopetti esityksensä esittämällä, että olisi vedettävä linja akselivaltojen ja muun maailman välillä ja siten määrättävä raja niiden ekspansiolle. Tämä vei keskustelun kysymykseen, missä määrin Yhdysvallat yleensä ovat valmiit ottamaan osaa yhteiseen kansainväliseen toimintaan. On viime aikoina täällä lehdissä ollut varsin paljon kirjoituksia Yhdysvaltain suhtautumisesta konferenssiin niiden valtojen välillä, joita ensi sijassa akselivaltojen vaikutusvallan laajenemisen estäminen kiinnostaa, sekä Englannin diplomaattiseen aloitteeseen eräitten valtojen yhteisestä deklaratiosta siinä suhteessa. Presidentti kuitenkin vältti koskettelemasta tätä asiaa, vaikka koko hänen esityksensä sävy yleensä oli myönteinen yhteistoiminnalle. Tahdon tämän yhteydessä huomauttaa, että keskustellessani eräitten State Departmentin korkeimpien virkamiesten kanssa on minulle sanottu, että Yhdysvaltain osanotto tällaisiin toimenpiteisiin tällä kertaa tuskin olisi ajateltavissa.

Kysymykseeni Yhdysvaltain osaanottamisesta kansainväliseen toimintaan sanoi Presidentti hyvin suoraan: "En tule lähettämään, kuten 1917-1918, kahden miljoonan armeijaa Eurooppaan, mutta tulen antamaan Yhdysvaltain aineellista tukea tarvittaessa". Presidentti lisäsi, että puolueettomuuslaki, joka estää sotatarvikkeiden myynnin sotaikäyville valloille, lähiaikoina tulee joko täydelleen kumotuksi tahi muutetuksi siten, että Yhdysvaltain hallitus saa suuremman toimintavapauden. Senaatin ulkoasianvaliokunnan puheenjohtaja senaattori Pittman on hiljakkoin ehdottanut, että lakia muutettaisiin siten, että sota-

tarvikkeiden myynti sotaikäyville järjestettäisiin n.k."cash and carry" periaatteen mukaan. Presidentti näkyi pitävän luultavana että ainakin tämä muutos tulisi hyväksytyksi. P.o. periaate merkitsee sitä, että sodassa oleva valtio saa vapaasti ostaa sotatarvikkeita edellytyksellä, että ne maksetaan käteisellä ja että ne viedään täältä ei-amerikkalaisilla laivoilla.

Presidentin esitys antoi minulle tilaisuuden, liittyen siihen mitä Presidentti oli m.m. Suomen aseman riippumattomuudesta sanonut, viitata Suomen ulkopoliittikan yleiseen linjaan, Pohjoismaiseen yhteistoimintaan ja semminkin Ahvenanmaan linnoittamista koskevaan kysymykseen. Tehostin ~~maamme~~ ehdotonta puolueettomuutta ja Pohjoismaitten yhteistoimintaan merkitystä tässä suhteessa. Presidentin kysymysten johdosta selitin Ahvenanmaan linnoittamismääräysten historiaa ja esivaiheita sekä kysymyksen nykyistä tilaa tehostamalla erikoisesti, että Suomen yksissä neuvoin Ruotsin kanssa tekemä aloite tarkoittaa Ahvenanmaan saarien jatkuvan puolueettomuuden puolustamista kaikkia hyökkäyksiä vastaan, mitä Presidentti erikoisella tyydytyksellä näkyi panevan merkille.

Presidentti kysyi suhteistamme Venäjään ja lausui, että ne kai eivät Suomea huolestuta, koska tuskin tällä kertaa mikään hyökkäysvaara Venäjältä päin meitä uhkaa. Selitin tämän johdosta lyhyesti suhteistamme Venäjään. Sanoin, että Suomen politiikka on ollut ja tulee olemaan ylläpitää säännöllisiä ja hyviä suhteita Venäjään, mutta että Venäjä silti aina muodostaa meille uhkaavan potentiaalisen vaaran,missä

suhteessa viittasin myöskin erinäisiin viime vuosien tapahtumiin. Tämän johdosta Presidentti teki aikaisemmin mainitsemani huomautuksen, että Suomen tietysti täytyy olla valmis kaikkiin suuntiin puolustamaan riippumattomuuttaan ja puolueettomuuttaan.

Presidentin lausunnot antoivat minulle aiheen suoraan kysyä, missä määrin Suomi voisi odottaa Yhdysvaltain tukea tarpeen tullen. Voitaisiinko laskea saavamme diplomaattista tukea siten, että Yhdysvallat, sillä vaikutusvallalla mikä niillä on, huomauttaisivat suurvallalle, joka ehkä Suomea uhkasi, että maamme on jätettävä rauhaan - tietenkin edellyttäen, että Yhdysvallat ovat vakuutetut meidän rehellisestä puolueettomuustahdostamme. Tammöinen toimenpide voisi tulla kysymykseen niin hyvin valtaan nähden, jonka politiikkaa Yhdysvallat vastustavat, kuin myös ja ehkä erityisesti esityksenä semmoiselle valtiolle, jonka kanssa Yhdysvalloilla on ystävälliset suhteet. Presidentin vastaus oli empimättä myönteinen.

Selitettyäni lyhyesti, että voimme puolueettomuuttansa puolustaa, jos saamme tarpeellista aineellista tukea ulkopäin, kysyin edelleen, voisimmeko yleensä, ja semminkin yleiseurooppalaisen kriisin sattuessa taikka sodan Suomea uhatessa tahi jo alettua, saada aineellista tukea sotatarvikkeiden muodossa, Presidentti huomautti, että pysyessämme puolueettomina voimme sotatarvikkeita täältä ostaa; jos taas joudumme sotaan, olisi tilanne sama, sikäli kuin - kuten Presidentti otaksui - Yhdysvaltain puolueettomuuslakia muutetaan, joten

siis, sanoi Presidentti, voisimme laskea saavamme sotatarpeita täältä.

Kysyin lopulta, voisimmeko viitatuissa tapauksissa saada tarvitsemaamme luottoa, Presidentti tuumi hieman, mutta sanoi sittemmin, että se tuskin kylläkin olisi Yhdysvaltain hallituksen myönnettävän luoton muodossa järjestettävissä, mutta että muita keinoja pankkien kautta olisi löydettävissä, semminkin kun nk. Johnson-laki, joka estää luoton antamista erinäisille valtioille, ei sovellu Suomeen, maamme kun täyttää velkasitoumuksensa. Tämä Presidentin lausunto lie-nee tulkittava siten, että hänen mielestään Yhdysvaltain hallitus ei tulisi vastustamaan luoton myöntämistä.

Puhuessamme yllämainitusta "cash and carry" periaatteesta huomautin, että tämä voisi olla vähemmän edullinen pienelle maalle, jonka kauppalaivasto ei riittäisi ostettujen sotatarvikkeiden poiskuljettamiseen: muuta laivatonnistoa luultavasti olisi vaikeasti saatavissa, kun amerikkalaiset laivat eivät saisi tulla kysymykseen. Presidentti sanoi tähän, että luultavasti silloin muiden maiden laivoja olisi saatavissa, ja hän lisäsi, että hyvin mahdollista olisi, että amerikkalaiset laivat tämmöisessä tapauksessa muuttaisivat kansallisuuttaan. Omasta puolestani luulisin kuitenkin, vaikkakaan en Presidentille sitä sanonut, että viimeksi mainittu mahdollisuus voi kohdata sangen suuria vaikeuksia, koska hyvin suuri osa Amerikan kauppalaivastoa

on valtion avustuksella rakennettu eikä siis laivojen kansallisuutta voida niinkään helposti muuttaa.

X X

X

Että vastaanotto oli järjestetty muotovapaaksi, joten sen yhteydessä voisi syntyä keskustelu kahdenkesken, oli ilmeisesti, kuten myöskin State Departmentissa minulle ilmoitettiin, tarkoitettu ystävällisyyden merkiksi osoittamaan Presidentin sympatiaa ~~maamme~~ kohti. Keskustelu sai kuitenkin, kuten ylläolevasta huomaa, sangen laajakantoisen sisällön, ja Presidentin lausunnot olivat varsin positiiviset. Katson kuitenkin, ettei keskustelun merkitystä ole yliarvioitava. Ensimmäkin keskustelu tapahtui kahdenkesken eikä ulkoasiain valtiosihteerin läsnäollessa, joten se lähinnä ilmaisi Presidentin asenteen, eikä sido hallitusta sinänsä. Toiseksi Presidentti koko ajan edellytti, että Suomi olisi saksalaisvastaisella puolella, taikka ainakin noudattaisi ehdotonta puolueettomuutta, niin ettei missään tapauksessa voitaisi sanoa Suomen kuuluvan Saksan kannattajien tahi erikoisystävien joukkoon. Mutta näilläkin varaumilla ovat Presidentti Rooseveltin lausunnot siksi merkille pantavat, että olen katsonut syytä olevan niistä näin seikkaperäisesti Teille, Herra Ministeri, tiedoittaa.

Lisään, että Presidentti Roosevelt henkilökohtaisestikin oli hyvin ystävällinen. Tullessani sisään hän lausui

ilonsa nähdessään minut jälleen ja lopussa hän pyysi minua tulemaan uudelleen luoksensa hänen palattuaan lomaltaan.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseksi vakuutus.

Hj. J. Procopé.